

ประชาธิปไตยพัฒนา

Democratic development

ทวิพันธ์ พัวสรรเสริญ (Tawipan Puansem)

ผศ.ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน

Assist.Prof. Dr., Public and Private Department, Faculty of Humanities
and Social Science Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: tawipan999@hotmail.com

Received: 29 September 2018

Revised: 27 December 2018

Accepted: 2 February 2019

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ซึ่งผู้เขียนประสงค์จะชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งระดับชาติ, องค์กร, การศึกษา จนกระทั่งการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความเฉลียวฉลาดในการใช้ประชาธิปไตย และการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น โดยศึกษาจากวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงการปกครองประชาธิปไตยที่ยังไม่ล้มเหลวมาถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาจากระบบครอบครัว ชุมชน และสังคม ตลอดจนประเทศชาติเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างความฉลาดในเรื่องประชาธิปไตยที่สะท้อนมุมมองของปัญหาที่เกิดขึ้น นำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และเป็นการพัฒนาการเมืองอย่างสำคัญในการบรรลุถึงการมีสิทธิมีเสียง เสรีภาพ และความเสมอภาคทางสังคม อันเป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ และมีภาพพจน์ที่ดีต่อนานาชาติ และนำไปสู่ประเทศที่มีอารยธรรม ซึ่งบทความนี้เป็นมุมมองภาพกว้าง ๆ ในการให้ผู้อ่านได้นำไปศึกษาพัฒนาแนวคิดประชาธิปไตยพัฒนาจนนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอัจฉริยะในท้ายที่สุด

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, พัฒนา

Abstract

This article concentrated on study about Thai Democracy that the writer need to focus for guiding for democratic development under the nation, education through apply in diary life for creating smart thinking in apply democracy and innovate democratic mindset by studying on evolution in changing democracy in 1932 recover failed democracy at the present. So that to develop democracy in family, community, and society and the nation to be the foundation of sustaining democracy and to create political development that reflect the point of view for the problems and take into sustaining democracy development and political development importantly by achieved for the right, liberal ,equality that is the basic for political participation and voicing to people that to enhance political culture and benefit for the country and the good image for the nation and at last to create intelligence Democracy for Thailand. This articles are the broad overview for the reader guide to consider for develop democracy in the future.

Keywords: Democracy, Development

บทนำ

เนื่องจากการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มผู้ก่อการคณะราษฎร ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 โดยพระองค์ ทรงมีพระวิสัยทัศน์ที่ยาวไกลว่าพระองค์ปรารถนาจะให้ประชาธิปไตยกับปวงชนชาวไทยอยู่แล้ว แต่ทว่า ทรงเล็งเห็นว่าประชาชนไทยยังไม่พร้อมต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อกลุ่มคณะราษฎรซึ่งมีกลุ่ม จากข้าราชการทหาร ตำรวจ และพลเรือน ซึ่งได้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของอนารยะประเทศต่างปรารถนา ที่จะเจริญรอยตามแต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังขาดการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย หรือการ มีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่า ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อม พระองค์จึงทรงมี พระสุนทรพจน์ตอนหนึ่งที่ว่า “ข้าพเจ้ามีความยินดีและเต็มใจที่จะมอบอำนาจของข้าพเจ้าที่มีอยู่แต่เดิมให้ กับปวงชนชาวไทย แต่ข้าพเจ้าจะไม่ยินยอมสละอำนาจให้แก่กลุ่มบุคคลคณะหนึ่งคณะใดเป็นผู้ใช้อำนาจ โดยไม่ยอมรับฟังเสียงราษฎร”

จากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะราษฎรที่ปฏิวัติจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาจวบจนปัจจุบัน ใช้เวลามาเป็นเวลากว่า 87 ปีมาแล้ว จะพบว่าการปกครองประชาธิปไตย ของไทยยังมีปัญหา และยังไม่สามารถเดินตามวิถีทางประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน จะพบว่ามี การเปลี่ยนแปลง ในรูปแบบการปฏิวัติรัฐประหารกันอยู่เสมอมา ฐานประชาธิปไตยยังเป็นที่คลอนแคลนและก่อให้เกิดเงื่อนงำ การปฏิวัติรัฐประหาร ทั้งนี้ เป็นสิ่งที่คนไทยควรคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด ประชาธิปไตยของไทยจึงไม่ รุด ก้าวไปข้างหน้าเสียที ? ทำไมจึงมีลักษณะเดินหน้าถอยหลังไม่เหมือนกับประเทศที่พัฒนา หรือประเทศอื่น ๆ ที่มีการพัฒนาประชาธิปไตยไปกันมากแล้ว ? ปัญหาของประชาธิปไตยเกิดจากตัวบุคคล หรือเกิดจากระบบ ที่มนุษย์สร้างขึ้น มา หรือจากวัฒนธรรมค่านิยมที่ปลูกฝังกันผิด ๆ ทำให้วิถีทางประชาธิปไตยจึงมีลักษณะ ล้มลุกคลุกคลาน ซึ่งก่อนที่จะเข้าถึงปัญหาหรือการแสวงหาแนวทางของประชาธิปไตยแบบทางเลือกที่ผู้ เขียนเสนอต่อสังคม เพื่อให้สังคมมีการรับรู้และสร้างกติกาประชาธิปไตยอย่างมีจิตสำนึก และจิตวิญญาณ ประชาธิปไตย บทความนี้ผู้เขียนจึงมีจุดประสงค์ในการแสวงหารูปแบบแนวความคิดที่นำไปสู่การพัฒนา ประชาธิปไตย เพื่อให้สังคมยกระดับไปสู่สังคมภาคพลเมือง (Citizenship) นอกจากนี้ ไม่เพียงแต่เข้าใจ ประชาธิปไตยแต่เพียงแค่ว่าเลือกกระทันหัน ประชาชนคนไทยควรเข้าถึงแก่นแท้ของประชาธิปไตย เพราะว่า ประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงรูปแบบที่มีรัฐสภา สส. สว. หรือเป็นเพียงมีรัฐธรรมนูญ แต่สิ่งสำคัญยิ่งไปกว่า นั้นนั่นก็คือจิตสำนึกหรือจิตวิญญาณประชาธิปไตย ซึ่งจะพบว่ารัฐบาลไม่ค่อยส่งเสริมหรือปลูกฝังกันในเรื่องนี้ เราจะพบว่าไม่มีการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยในห้องเรียน ไม่มีหลักสูตรที่สอนกันอย่างจริงจังอย่างเป็นระบบ ในการสอนถ่ายทอดจากเด็กสู่ผู้ใหญ่ ทั้งนี้ เพราะว่าวิถีทางประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน และเป็นสิ่งที่ เป็นวัฒนธรรมของตะวันตก ซึ่งประเทศไทยได้นำเข้าทางความคิดหรือลอกเลียนแบบมาจากตะวันตก โดย เข้าใจว่าประชาธิปไตย ได้แก่ การมีรัฐสภา การมีสภาผู้แทนราษฎร การมีการเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง

การมีพรรคการเมือง ฯลฯ ซึ่งที่แท้จริงแล้วเป็นประชาธิปไตยแค่รูปแบบเท่านั้น แต่ควรเป็นประชาธิปไตยในเชิงเนื้อหาด้วย เช่น การมีอุดมการณ์และจิตสำนึกประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบพลเมือง (Citizenship) การรู้จักรักษาสีทิวและหน้าที่ การรู้จักความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ การวิพากษ์วิจารณ์ในทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมืองโดยมิเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน การเคารพสิทธิและกตัญญูของบ้านเมือง การรักษามติของเสียงส่วนใหญ่ และพิทักษ์เสียงส่วนน้อย (Majority Rule, Minority Right) การพัฒนาสถาบันการเมือง และวิถีชุมชนแบบประชาธิปไตย การที่เสาประชาธิปไตยถูกรื้อถอน และถูกสั่นคลอนนั้นเกิดจากการไม่เข้าใจ หรือรู้สึกซึ่งพ้อในการดำรงวิถีทางประชาธิปไตยได้ ดังนั้น สำคัญที่ประชาธิปไตยจะยืนยงอยู่ได้คือ ประชาชนต้องมีทัศนคติว่าประชาธิปไตยเปรียบเสมือนเสาหลัก หากโค่นลงมาบ้านก็จะทรุด หรือเอียงกระเทรได้ จะต้องพยายามชวนชวายให้เสาหลักมีความมั่นคง และช่วยกันประคับประคองไม่ว่ากลุ่มบุคคลใด อาชีพใด ต้องมีลักษณะหวงแหนมิให้ใครย้ายได้ เป็นความมั่นคงทางด้านสังคมประชาธิปไตย มิใช่ประชาธิปไตยแบบต้นกล้วยที่เลี้ยงไว้ไม่กี่ปีก็ต้องถูกโค่นและกินดอกผลจากผู้สร้างมาก่อน แต่เราจะพบว่าคนไทยส่วนใหญ่มีความเข้าใจน้อยมาก และไม่สามารถเข้าใจในการรักษาประชาธิปไตยที่คนไทยหวงแหนได้ จึงอาจเป็นกับดักที่ทำให้บุคคลบางกลุ่ม หรือบางคณะได้ใช้วิธีที่ไม่เป็นประชาธิปไตยแต่เป็นการแอบอ้างได้ หากคนเป็นผู้นำที่ไม่สนใจ หรือไม่เข้าใจวิถีทางการเมืองปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้อย่างเต็มที่ ซึ่งรูปแบบประชาธิปไตยมีที่มาจากกรยึดอำนาจการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาจนถึงปัจจุบันนี้ จะแบ่งเป็นยุค ๆ ได้ ดังนี้

1. ยุคคณะราษฎรเรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยคณะทหาร ตำรวจ พลเรือนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2499
2. ยุคก่อการรัฐประหาร ที่เรียกกันว่าการก่อการปฏิวัติ ซึ่งมักเกิดขึ้นบ่อยครั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 - 2516 เป็นต้นมา
3. ผลัดเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลฝ่ายพลเรือน ตั้งแต่รัฐบาลสัญญาธรรมศักดิ์, รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร, รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์, รัฐบาลชวน หลีกภัย, รัฐบาล พณ.ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
4. ยุครัฐประหารโต้กระแสฝ่ายรัฐบาลพลเรือน ได้แก่ ยุคพลเอกสุจินดา คราประยูร หรือยุค พฤษภาทมิฬ
5. ยุครัฐบาลพลเรือนที่เป็นรัฐบาลแบบนักธุรกิจในลักษณะที่เป็นประชานิยม (Populism) เน้นการทำงานที่รวดเร็วและเข้ากับโลกาภิวัตน์ ได้แก่ รัฐบาลยุค พณ.ท่าน ดร.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีผลงานหลากหลายและเข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศในระดับรากหญ้าที่ทำให้คนบางกลุ่มไม่ได้รับผลประโยชน์เกิดความไม่พอใจ

6. ยุครัฐประหารแบบเยือกเย็น (Silky Revolution) เป็นยุคที่บทบาททหารได้ใช้ประสบการณ์จากการปฏิวัติที่ทำให้ภาพพจน์เสียหายกลับมาสร้างสรรค์ประชาธิปไตย ด้วยวิธีการล้มอำนาจรัฐบาลพลเรือน และพยายามเอาใจมวลชนที่สนับสนุน เนื่องจากการที่ฝ่ายปฏิวัติอ้างว่ามีการคอร์รัปชันแบบเครือข่าย

7. ยุครัฐประหารอันเนื่องมาจากความไม่สงบทางการเมือง โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ปี พ.ศ. 2557-2562 ได้อำนาจเข้ามาแก้ปัญหา ผลจากการบริหารของคณะทหาร คสช. เป็นต้น มาจากการจัดอันดับจากวารสาร Economist ได้เปิดเผยตัวเลขดัชนีประชาธิปไตยปี 2018 พบว่า อันดับของไทยยังคงตามหลังบรรดาประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน และมีคะแนนลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี นับตั้งแต่รัฐประหารเมื่อ 5 ปีก่อน โดยระบุว่าประเทศไทยรั้งอันดับที่ 106 ด้วยคะแนน 4.63 จากคะแนนเต็มสิบ เท่ากับคะแนนที่ได้รับเมื่อปี 2017 จากความตกต่ำทางการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะหาแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตยอัจฉริยะในอนาคต ซึ่งประชาชนมีความฉลาดและเข้าใจประชาธิปไตยที่แท้จริง

รากฐานแนวคิดประชาธิปไตยที่แท้จริง

ประชาธิปไตยถ้ามองเพียงผิวเผินก็มักจะเข้าใจถึงการมีเลือกตั้ง การมีรัฐสภา การมีรัฐธรรมนูญ การใช้สิทธิใช้เสียง ซึ่งยังเป็นประชาธิปไตยเพียงรูปแบบเท่านั้น แต่พฤติกรรมและจิตสำนึกประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องเนื้อหาสำคัญ แต่จริง ๆ แล้วเราอาจไม่รู้จักความหมาย คุณค่า ความลึกซึ้งของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแก่นแท้ ดังนั้น เราจะพบว่าคนที่คนไทยจะเข้าถึงแก่นแท้ประชาธิปไตยนั้น สิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดก็คือ การทำให้ประชาชนมีระบบเศรษฐกิจที่ดีเสียก่อนในลักษณะของการกระจายรายได้แก่คนในสังคมในทุกระดับ หากคนส่วนใหญ่ของประเทศยังอยู่ในสภาพล้าหลังและยากจน ก็ยากที่จะจรรโลงประชาธิปไตย และกลายเป็นการครอบงำทางความคิดไปสู่ระบบเก่า ๆ หรือพฤติกรรมแบบเก่าที่ไม่ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ดังนั้น จึงขอทำความเข้าใจในหลักการและวิถีทางประชาธิปไตยเสียก่อน

การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจโดยผ่านระบบตัวแทนเพื่อเข้าไปกำหนดนโยบายรัฐบาล และกำหนดทิศทางการทำงานเพื่อใช้อำนาจรัฐนั้นสร้างความผาสุกให้แก่ปวงชนชาวไทย เพราะประชาชนไม่สามารถเข้าไปทำหน้าที่โดยตรงได้ จึงต้องมีระบบตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศมีการถ่วงดุลกัน 3 อำนาจด้วยกัน ได้แก่ ก. อำนาจนิติบัญญัติ คือ อำนาจในการออกกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมประชาชน ข. อำนาจบริหาร หมายถึง อำนาจในการนำกฎหมายไปใช้บังคับ และการนำเจตนารมณ์ที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker) ปรากฏกฎหมายให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม ค. และอำนาจตุลาการ คือ อำนาจในการตัดสินคดีความที่อยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ใช้อิทธิพลแทรกแซงไม่ว่ากรณีใด ๆ อำนาจทั้งสามประการนี้ต้องคอยตรวจสอบ ถ่วงดุลซึ่งกันและกัน หากอำนาจทั้ง 3 เหล่านี้ถูกแทรกแซงครอบงำก็จะทำให้อำนาจหนึ่งอำนาจใดมีมากเกินไป และในปัจจุบันแนวโน้มอาจใช้อำนาจของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ ติดตามผล

จากอำนาจของภาคประชาชน ซึ่งการตรวจสอบอำนาจภาคประชาชนควรเป็นอำนาจที่บริสุทธิ์ไม่เจือด้วยผลประโยชน์จากคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นพิเศษ แต่ในทางปฏิบัติในสังคมไทยยังมีบุคคลบางกลุ่มที่มักแอบอ้างประชาธิปไตยโดยพิจารณาจากแนวคิดของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้ประชาธิปไตยของไทยถูกบิดเบือนไปตามกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group)

การปกครองประชาธิปไตยมีกำเนิดเริ่มเดิมทีเกิดขึ้นครั้งแรกที่นครรัฐกรีกโบราณเมื่อประมาณ 500 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งมีลักษณะประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าร่วมชุมนุมและแสดงสิทธิความคิดเห็นได้ ทั้งนี้เพราะเมืองหลวงของกรีกมีอาณาเขตไม่ใหญ่โตกว้างขวาง และมีประชากรค่อนข้างเล็กน้อย แต่ในปัจจุบันไม่สามารถนำระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาใช้ได้ เพราะประชาชนมีมากเกินไปที่จะให้โอกาสมาใช้สิทธิในการแสดงออกได้ ดังนั้น ประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงเป็นประชาธิปไตยโดยผ่านตัวแทนหรือประชาธิปไตยทางอ้อม เช่น การเลือกผู้แทนราษฎรเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ดังนั้น หน้าที่ของตัวแทนจึงทำหน้าที่ในการรวบรวม แสวงหาสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในทุกระดับชั้นแต่สิ่งที่สำคัญในประเทศที่คนส่วนใหญ่ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนั้น ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลที่ยากจนมากที่สุดเสียก่อน หรือถ้าหากให้ความสำคัญกับกลุ่มคนระดับกลาง และระดับสูงก็ควรให้มีการจัดเก็บภาษีลดหลั่นตามระดับรายได้ให้มากพอที่จะช่วยคนระดับล่างได้มากขึ้น รวมทั้งสร้างรากฐานของระบบการศึกษาที่ขยายตัวในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เพิ่มพูนมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น หลักการประชาธิปไตยมีหัวใจสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ก. อุดมการณ์ประชาธิปไตย ข. การปกครองแบบประชาธิปไตย และ ค. วิธีชีวิตประชาธิปไตย และสิ่งสำคัญที่ผู้เขียนขอเพิ่มเติมคือ *ประชาธิปไตยอัจฉริยะ* ซึ่งหมายถึง การปลูกฝังความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนคนไทยในทุกระดับอย่างแท้จริง ประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาขีดความสามารถประชาธิปไตยโดยเฉพาะระดับนักการเมืองหรือระดับผู้บริหาร ผู้นำต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และยอมรับกติการ่วมกัน และป้องกันไม่ให้เกิดวงจรอุบาทว์ทางการเมืองเข้ามาทำลายความมั่นคงของประชาธิปไตย ซึ่งก็คือความมั่นคงของชาติและประชาชน ซึ่งในสากลของโลกได้ให้ความสำคัญกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ซึ่งกระแสของโลกนี้ให้ความสำคัญกับเรื่อง ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ฯลฯ ดังนั้น หากประเทศใดตกอยู่ภายใต้การปกครองที่มีใช้ประชาธิปไตยก็มักถูกปฏิเสธในการร่วมคบหาสมาคม และทำให้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ดี และรวมถึงการค้าขายกับต่างประเทศด้วย และรวมถึงบดบังความสง่างามที่มีต่อประชาคมโลกได้ สิ่งหนึ่งผู้เขียนขอแนะนำทัศนะของ จอห์น ล็อค นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้ให้ความหมายที่ยินยงอยู่ทุกวันนี้ว่าด้วยอิสรภาพเอาไว้ดังนี้ว่า “เสรีภาพตามธรรมชาติ (natural liberty) ของมนุษย์คือ การเป็นอิสระจากอำนาจเหนือกว่าใด ๆ บนโลก และการไม่ตกอยู่ภายใต้เจตจำนงหรืออำนาจในการบัญญัติกฎหมายของกลุ่มคนกลุ่มไหน หากถูกปกครองโดยกฎธรรมชาติเท่านั้น เสรีภาพของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ คือการไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจนิติบัญญัติของผู้อื่น หากแต่ต้องเป็นอำนาจที่สถาปนาผ่านการยินยอมในชุมชนทางการเมือง เสรีภาพหาใช่การอยู่ภายใต้การครอบงำของเจตจำนงใด หรือถูกจำกัดโดยกฎใด หากแต่ต้องเป็นกฎหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นผ่านการให้

ความไว้วางใจ (Locke, 1977, Part I, Chapter 4) ตามกรอบความคิดของ จอห์น ล็อก อิสระภาพแบ่งออกเป็นสามด้านซึ่งแตกต่างกันออกไป ได้แก่ อิสระภาพทางร่างกายของตนเอง อิสระภาพทางความคิด และความรู้สึกของตนเอง และอิสระภาพที่จะจัดการต่อทรัพย์สินที่ตนได้มากโดยชอบทางกฎหมาย ซึ่งแนวคิดของจอห์น ล็อก นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ใช้กันหลายประเทศในโลกนี้ อิสระภาพที่กล่าวมานี้ไม่ได้ถูกสังคมสร้างขึ้น แต่ดำรงอยู่ก่อนมีสังคมแล้ว ดังนั้น การคงไว้ซึ่งสิทธิตามธรรมชาติในสังคมจะเป็นไปได้นั้นต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เมื่อเวลาผ่านไปสิทธิเหล่านี้จึงแปรเปลี่ยนมาเป็นข้อเรียกร้องของปัจเจกบุคคลต่อสังคม (Locke, 1977, Part I, Chapter 4)

หากประยุกต์กับประชาธิปไตยดังที่กล่าวมาข้างต้นในการวางรากฐานประชาธิปไตย ผู้เขียนขอเสนอแนวทางต่าง ๆ ในเชิงกว้างเพื่อผสมผสานแนวคิดประชาธิปไตยดังนี้

1. ประชาธิปไตยในแง่ของการปกครอง คือ การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ต้องยอมรับกติกาคือ รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่ต้องฉันทามติจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยไม่เลือกชั้นวรรณะผิวพรรณ เพศ ทุกคนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย

2. ประชาธิปไตยในแง่ของการใช้สิทธิใช้เสียง คือ ประชาธิปไตยที่มีการรับฟังความคิดเห็นทุกภาคส่วนโดยถือเสียงส่วนใหญ่ พิทักษ์เสียงส่วนน้อย (Majority Rule, Minority Right) ประชาธิปไตยมิใช่มาจากคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด แต่บุคคลนั้นต้องมาจากตัวแทนของประชาชน และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากที่สุด

3. ประชาธิปไตยในแง่ของวิธีการ คือ ประชาธิปไตยที่ใช้วิธีการประชาธิปไตย แต่มิใช่ใช้วิธีการรัฐประหาร (Coup de' tat') เพราะถ้าหากเป็นการยึดอำนาจแล้วก็ไม่ใช่ประชาธิปไตยทันที ถึงแม้ว่าเราจะแอบอ้างว่ารัฐประหารเพื่อประชาธิปไตย แต่ทว่าวิธีการยังไม่เป็นประชาธิปไตย

4. ประชาธิปไตยในแง่ของอุดมการณ์ คือ ประชาธิปไตยที่คนส่วนใหญ่ของประเทศมีอุดมการณ์ร่วมกัน และยอมรับร่วมกันว่าจะจรรโลงประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ไม่ตกเป็นเหยื่อของอำนาจนิยมครอบงำทางการเมือง ไม่ใช่ประชาธิปไตยไปในทางแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือของกลุ่มบุคคล แต่เป็นประชาธิปไตยที่เอื้อประโยชน์สุขแก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเรื่องนี้ก็ทำได้ค่อนข้างยาก เพราะคนไทยมักติดตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ทำให้เกิดกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน และนำมาซึ่งความขัดแย้ง แต่ควรมีขันติธรรมในการยอมรับกติกามากกว่าการใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีใช้ประชาธิปไตย ซึ่งก็หมายถึง การเล่นในเกมส์ ไม่เล่นผิดกฎกติกา และเป็นสิ่งที่ผู้ไม่ได้เล่นในเกมส์ยอมรับได้ ประชาธิปไตยจึงไม่ใช่เรื่องของอารมณ์ แต่เป็นเรื่องของเหตุผล การรักษากติกาประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

5. ประชาธิปไตยในแง่ของการสร้างชาติ คือ ประชาธิปไตยที่คนส่วนใหญ่ร่วมกันผนึกกำลังความสามัคคีเพื่อกู้ชาติ และพัฒนาชาติให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป การรักษาสมาชอันนี้จะต้องไม่มีจิตใจลำเอียง หรือมือคดใด ๆ หรือการลุ่มหลงผลประโยชน์ใด ๆ ที่ทำให้ประเทศชาติเกิดความเสียหาย

6. ประชาธิปไตยในแง่ของคุณธรรม คือ ประชาธิปไตยที่มีลักษณะการไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเป็นธรรม การมีนิสัยที่ไม่โลภโมโทสัน รู้จักพอเพียงไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่นิยมการใช้อำนาจข่มเหงผู้อื่นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การมีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยในเชิงบวกโดยคำนึงถึงศีลธรรมอันดี เคารพกฎหมายบ้านเมือง และเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม เป็นต้น

ความเป็นมาของประชาธิปไตยแบบไทยและแบบตะวันตก

วิวัฒนาการความเป็นมาของประชาธิปไตยมีความแตกต่างกันกับวิถีทางตะวันตก ซึ่งวิถีประเพณีตะวันตกซึ่งต่างกับประเทศไทยอย่างมากทั้งในวิถีประเพณีของไทย ซึ่งถูกปลูกฝังในการเกรงกลัวผู้มีอำนาจหรือในลักษณะอำนาจนิยม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ยังขาดการศึกษา และเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังขาดความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย และรวมไปถึงกลุ่มบุคคลในชนชั้นกลางในปัจจุบันที่หลงกระแสโลกาภิวัตน์ในเรื่องของวัตถุนิยมที่แพร่หลายจากตะวันตกในเรื่องการบริโภคนิยม ซึ่งเราอาจจะวิเคราะห์พอสังเขปได้ดังนี้ การปกครองประชาธิปไตยของไทยเริ่มตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งเกิดจากคณะราษฎรทำการปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่จากปกครองตั้งแต่นั้นมาได้มีการรัฐประหารสลับกับการมีประชาธิปไตยเรื่อยมาจนทุกวันนี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยการรัฐประหารของรัฐบาลปัจจุบัน จึงให้มีการเลือกตั้ง ภายใต้การเขียนกฎหมายโดยคณะรัฐบาล คสช. ซึ่งทำให้แลดูว่าเป็นประชาธิปไตยของคนกลุ่มน้อยที่เขียนกฎหมายให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ผิดกับรัฐธรรมนูญปี 2540 ที่มาจากการรับฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ขาดนิติรัฐนิติธรรม เนื่องจากรัฐธรรมนูญมิได้เกิดจากประชาชนส่วนใหญ่ แต่เป็นเกมส์การช่วงชิงอำนาจของกลุ่มชั่วคราว 2 ชั่ว ระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายอนุรักษนิยม ทำให้เห็นว่าการปกครองประชาธิปไตยมีลักษณะเดินหน้าและถอยหลัง ทำให้ประชาธิปไตยขาดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Democratic Sustainable Development)

สำหรับแนวคิดประชาธิปไตยตะวันตกของสหรัฐอเมริกามีรากฐานจากจุดเริ่มต้นที่มีการค้นพบดินแดนใหม่ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประชาชนที่โยกย้ายถิ่นฐานดินแดนจากยุโรปที่ต้องการความมีอิสรภาพและเสรีภาพได้เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานเป็นเวลามากกว่า 200 ปี จุดเริ่มต้นมาจากสมัยประธานาธิบดีคนแรกของอเมริกา คือ ยอร์ช วอชิงตัน จนกระทั่งถึงปัจจุบันอเมริกาก็กลายเป็นประเทศมหาอำนาจ และแผ่อิทธิพลครอบคลุมนไปทั่วโลก จนกระทั่งหลายประเทศมองว่าอเมริกาก็กลายเป็นประเทศที่เข้ามาแทรกแซง จากการจัดระเบียบสังคมโลก สำหรับแนวคิดสำคัญที่สะท้อนประชาธิปไตยของประเทศในแถบตะวันตก ได้กำหนดโดยเมื่อ พ.ศ. 2547 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) มีมติเห็นชอบองค์ประกอบที่จำเป็นของการเป็นประชาธิปไตย จาก 172 ประเทศ งดออกเสียง 15 ประเทศ และไม่มีประเทศใดออกเสียงไม่เห็นชอบกับมติดังกล่าว โดยเน้นว่าประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่เป็นสากลอยู่ด้วยกัน 7 ประการ ได้แก่ 1. การแบ่งแยกอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจ 2. ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ 3. ระบบพหุพรรคการเมืองและองค์กร 4. เคารพหลักนิติธรรม 5. หลักความรับผิดชอบและความโปร่งใส

6. ความเป็นอิสระและเสรีภาพของสื่อมวลชนและพหุนิยมในสื่อ 7. การเคารพสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางการเมือง (Meyer-Resender, 2011, p. 5) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลายประเทศทั่วโลกได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองมาเป็นประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่ก็มีใช้ทุกประเทศมีระบอบประชาธิปไตยหยั่งรากลึกซึ้งเข้มแข็ง บางประเทศมีการพัฒนาประชาธิปไตยที่มีสภาวะชะงักงัน และหันกลับไปสู่ระบอบเผด็จการหรืออำนาจนิยมอีกครั้ง ดังที่ซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington, 2011) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้อธิบายการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ในโลกเป็นระลอกคลื่น (the wave of democratization) ซึ่งระลอกคลื่นประชาธิปไตยจะมีปรากฏการณ์ประชาธิปไตยย้อนกลับ (the reverse wave of democratization) และตามทัศนะ Samuel P. Huntington อาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เขาเขียนหนังสือ “The Clash of Civilization and the Remaking of World Order” ตีพิมพ์เมื่อปี 2539 แม้จะพิมพ์ออกมา 10 ปีแล้ว หนังสือเรื่องนี้ยังมีความทันสมัยและความหลากหลายในการใช้เป็นเทียบส่องแสงเพื่ออ่านเหตุการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับความขัดแย้งรุนแรงระหว่างโลกมุสลิมกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร ซึ่งเขาได้คาดคะเนอนาคตได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดการแบ่งความคิดของกลุ่มคนในสังคมไทยและแนวคิดตะวันตก โดยสรุป โดยแบ่งกลุ่มดังนี้

ก. *กลุ่มประชาชนคนยากจนหรือเกษตรกร* มีวิถีชีวิตค่อนข้างลำบากยากจนในท้องถิ่นชนบท ห่างไกลความเจริญของสังคม มักหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จึงไม่ค่อยสนใจในวิถีทางประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ในลักษณะสร้างจิตสำนึกในความคิด ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมักฝากความหวังในการช่วยเหลือจากรัฐบาล เช่น การช่วยเหลือในเรื่องเงินทอง สาธารณูปโภค ซึ่งมักเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการดำเนินชีวิต พุดง่าย ๆ ก็คือประชาชนคนไทยไม่สนใจว่าการเมืองประชาธิปไตยจะเป็นเช่นใด จึงมองประชาธิปไตยเป็นเพียงรูปแบบ เช่น มีการเลือกตั้ง มีผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของประชาชน โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับรัฐบาลจะมีการคอร์รัปชันมากน้อยเพียงใด ขอแต่เพียงให้มีกินมีใช้ไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ดังนั้น ผู้ที่เป็นตัวแทนสมัครเข้ารับการเลือกตั้งหากไม่มีเงินทอง ก็ไม่สามารถจะไปช่วยเหลือชาวบ้านได้ ทำให้การเมืองไทยไม่สามารถทำให้บุคคลธรรมดาซึ่งอาจเป็นคนมีความรู้แต่ไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจมากมายไปช่วยเหลือชาวบ้านได้ หรือบางท่านอาจมีฐานะดีแต่ไม่ยอมเข้ามาเล่นการเมืองโดยวิธีนี้ แต่ถ้าเข้ามาเล่นจะโดยไม่ชื่อเสียงทางการเมืองก็ต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมนอกจากประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งก็มีอยู่เป็นจำนวนน้อยที่เดียวแต่ประชาธิปไตยของตะวันตกในประเทศที่เจริญหรือพัฒนาแล้ว ก็ไม่มีให้เห็นถึงการปฏิวัติรัฐประหาร ทั้งนี้เพราะว่าการพัฒนาประชาธิปไตยของตะวันตกเกิดจากประชาชนของเขามีจิตสำนึกประชาธิปไตยซึ่งเป็นลักษณะเนื้อหามากกว่ารูปแบบประชาธิปไตย แต่ประชาธิปไตยของตะวันตกอาจจะมีข้อเสียตรงที่ว่าผู้นำในประเทศที่เจริญแล้วอาจชอบไปจัดระเบียบสังคมโลก และเข้าไปก้าวท้าวซึ่งอาจไม่ใช่วิธีการเป็นประชาธิปไตยก็ได้ ทำให้ระบบโลกทุกวันนี้ยังมีความสับสน (Chaos World Politics) เพราะว่าการดิคาประชาธิปไตยในแต่ละประเทศยังมีลักษณะดิกาที่ไม่เหมือนกันและแตกต่างกัน ไม่เหมือนดิกาฟุตบอลซึ่งจะลงสนามแข่งประเทศไหนก็ใช้ดิกาเหมือนกันหมด มีมาตรฐานการเล่นที่แน่นอน แต่การตัดสินจะยุติธรรม

หรือไม่เป็นเรื่องของแต่ละประเทศ แต่วิถีการปกครองประชาธิปไตยผู้เล่นคือประชาชนทั้งหมด และต้องรู้จักคิดอย่างเป็นอย่างดีและมีสปิริตในด้านการเล่น แต่ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังขาดจิตสำนึกด้านประชาธิปไตยที่ถูกต้องแล้ว ผลก็คือทำให้การเมืองไทยมีลักษณะวงจรอุบาทว์ คล้ายกับวงจรอุบาทว์ของความยากจนนั่นเอง และเป็นความยากไร้ และความจนทางปัญญาด้านประชาธิปไตย และรวมไปถึงด้านจิตใจที่ดีมีศีลธรรม แต่อาจพุ่งเพื่อทางด้านวัตถุ และหลงไหลไปตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้จิตวิญญาณประชาธิปไตยที่คนไทยอุทิศส่มาตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เจือจางสูญหายไป เพราะขาดรัฐบาลที่สนใจและเอาใจใส่บำรุงเลี้ยงดูประชาธิปไตยให้เจริญงอกงาม มัวแต่ไปสนใจด้านเศรษฐกิจปากท้อง โดยเฉพาะรัฐบาลยุค พล.ท.ท่าน ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเน้นทางด้านโลกาภิวัตน์ และประกาศตนเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ทุกภาคส่วนในสังคมยังตามท่านไม่ทัน เพราะท่านเน้นการบริหาร แต่ไม่ได้เน้นการปกครองจึงทำให้กลุ่มนักวิชาการไม่มีความพอใจซึ่งจริง ๆ แล้ว เรื่องปากท้องก็เป็นเรื่องสำคัญมากที่สุดของคนไทย แต่เนื่องจากมีบุคคลกลุ่มชนชั้นกลาง และนักวิชาการที่สนใจวิถีการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เข้ามามีบทบาท และคอยติดตามดูมาตลอด แต่ก็เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่มีประชาชนสนใจมากพอสมควร มักเป็นประชาชนภายในสังคมเมืองมากกว่าในชนบท สังคมไทยจึงคาดหวังผู้นำที่จะทำให้เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรือง และมีความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ซึ่งเปรียบเสมือนรถไฟรางคู่ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายทีเดียว ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนกลุ่มนี้จึงมีลักษณะวัฒนธรรมแบบโพธิ์ฟ้า (Subject political culture) และมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง ไม่เกี่ยวกับประชาชน

ข. *กลุ่มประชาชนชนชั้นกลาง* ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาดี และมักอยู่ในเมือง ความต้องการด้านเสรีภาพในการคิด ขีดเขียน และการแสดงออกจึงมีความต้องการมากกว่ากลุ่มบุคคลอื่น ๆ และหากรัฐบาลไม่ฟังเสียงคนกลุ่มนี้ หรือมีนโยบายที่ขัดแย้งกับกลุ่มที่ทำงานในภาครัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีองค์กรเข้มแข็งมากจากประวัติศาสตร์เท่าที่ผ่านมา โดยเฉพาะรัฐบาลยุค ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประสบปัญหากับความขัดแย้งทางความคิด รวมทั้งบทบาทของฝ่ายค้านที่มองว่ารัฐบาลมีเสถียรภาพมากเกินไป และใช้อำนาจในลักษณะเชิงประชานิยม ซึ่งนับวันเป็นการเพาะเชื้อให้เกิดความไม่พอใจ ซึ่งผู้นำไทยควรจะมีบุคลิกลักษณะประนีประนอม และมีความเห็นอกเห็นใจกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ด้วยท่าทีที่เป็นกันเอง และมีลักษณะเป็นการเปิดเผย ให้เสรีภาพ และยอมรับฟังความคิดเห็นก็จะทำให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ได้ลดทิฐิ การเอาชนะโดยใช้วิธีที่รุนแรง หรือการโจมตี รวมไปถึงการใส่ร้ายป้ายสี ซึ่งไม่เกิดผลดี บทบาทของผู้นำและพฤติกรรมของผู้นำไทยจึงมีความสำคัญ เช่น การลดระดับความเชื่อมั่นในตนเองให้น้อยลง รับฟังความเห็นให้มากขึ้น ใส่ใจกับทุกปัญหาไม่ว่าปัญหาจะเป็นปัญหาเล็กน้อยก็ตาม แต่ปัญหาเล็ก ๆ อาจก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ยากที่จะเยียวยาแก้ไขได้ เปรียบเสมือนน้ำผึ้งหยดเดียวก่อให้เกิดปัญหาลุกลาม บานปลายจนไม่สามารถหยุดยั้งได้ ในโลกตะวันตกมีปัญหาคอนชาจันค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง (middle class) หรือเป็นชนชั้นที่ร่ำรวยแล้ว และมีการศึกษาค่อนข้างสูง ทำให้ประเทศในตะวันตก มักไม่ปรากฏมีปัญหาที่ต้องใช้รถถังมาทำการก่อรัฐประหารเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถขจัดปัญหาการ

ก่อนการรัฐประหารและทหารก็อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลซึ่งเกิดจากจิตสำนึกทางประชาธิปไตยที่ได้รับ การพัฒนามาเป็นอย่างดี หรือที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยแบบต้นโพธิ์ต้นไทร มีลักษณะประชาธิปไตยค่อนข้าง ยั่งยืนไม่ล้มลุกคลุกคลาน หรือถอยหลังลงคลอง ประชาชนมีระเบียบวินัย เข้าใจและสำนึกประชาธิปไตย โดย ไม่ต้องสอน เพราะถูกปลูกฝังมาตั้งแต่ระบบครอบครัว สังคม ชุมชนองค์กรต่าง ๆ ทุกคนต่างทะนุถนอม ให้ประชาธิปไตยมีวิถีที่ดี มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค และมีภราดรภาพ อย่างสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี ลินคอล์นที่ว่า “การปกครองประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อ ประชาชน” และจากคำสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีเจฟเฟอร์สันที่ว่า “มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน” (Man is equal) ดังนั้น ในสังคมที่มีการแบ่งชั้น หรือแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจะไม่สามารถเป็นสังคมประชาธิปไตยได้ ตัวอย่าง จากประเทศอินเดียที่มีชนชั้นวรรณะ 4 วรรณะ ได้แก่ พราหมณ์ แพทย์ จัณฑาล สูทร แม้ว่านายกรัฐมนตรี ดอกเตอร์อัมเบก้า ประกาศในรัฐธรรมนูญข้อแรกว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่พฤติกรรมในสังคมของอินเดียก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ยังมีการถือชนวรรณะกันอยู่ ดังนั้น สิ่งสำคัญของรัฐบาลพลเรือนต้องทำให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดีเสมอภาคกัน เพื่อสร้างสรรค์ระบอบ ประชาธิปไตยอย่างที่คนไทยต้องการ การปลูกฝังประชาธิปไตยในหมู่ชนชั้นกลางจึงไม่ใช่เรื่องยาก แต่เรา จะพบว่าสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ของไทยยังไม่ค่อยมีการสอนเรื่องประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจัง ส่วนใหญ่หลักสูตรมหาวิทยาลัยมักเป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาชีพเพื่อหางานทำมากกว่าสนใจสังคม หรือการเมือง แบบประชาธิปไตยการที่ผู้มีความรู้และการศึกษาดีขาดการศึกษาในเรื่องนี้เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ประชาธิปไตยมัก ไปสนใจในกลุ่มบุคคลที่เรียนทางด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา พัฒนาสังคม ฯลฯ เป็นส่วนใหญ่ แต่กลุ่ม วิชาชีพอื่น ๆ ไม่ได้มีการถ่ายทอดอย่างเต็มที่ แม้กระทั่งการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาก็ไม่ค่อยเห็นมี วิชาเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพื่อสร้างจิตสำนึกตั้งแต่เล็ก ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมไทย เพราะว่าการปกครอง ประชาธิปไตยของไทยเป็นการลอกเลียนแบบหรือนำรูปแบบจากต่างประเทศ คนไทยส่วนใหญ่ในวิถีชีวิต ไม่ค่อยมีประสบการณ์ในเรื่องประชาธิปไตยและเข้าใจประชาธิปไตยอย่างแท้จริง หลังจากมีการเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ประชาธิปไตยของไทยถูกตัดตอน และ ลดทอนความสนใจอย่างมาก

ค. กลุ่มประชาชนคนชั้นสูง และร่ำรวย เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมือง และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะนักธุรกิจ พ่อค้าวานิชย์ ข้าราชการระดับสูง นักวิชาการ ที่มีชื่อเสียง และนักการทหารระดับสูง มักเป็นกลุ่มผู้คอยสังเกตการณ์และบางครั้งก็เข้าร่วมกับการมี ส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งคนกลุ่มนี้มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลง และการเข้าไปแสวงหาอำนาจทาง การเมืองเพื่อผลประโยชน์จากทางการเมือง แต่บางคนก็มีลักษณะที่ไม่สนใจในการเข้ามามีบทบาททาง การเมือง เพราะมองว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เปลืองตัว หากทำดีก็เสมอตัว หากทำมีปัญหา ก็อาจทำให้เกิด เสียชื่อเสียงอย่างร้ายแรงได้ การเล่นการเมืองจึงเป็นเรื่องที่เสี่ยงต่อชื่อเสียง วงศ์ตระกูล เข้าทำนองเสี่ยงมาก ได้มาก เสี่ยงน้อยได้น้อย (High Risk, High Return, Low Risk, Low Return) บางคนอาจมีราชนิกาย

ในตอนที่มีการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องโชคที่ไม่ต้องลงทุนทางการเมือง หรือนักวิชาการที่เข้าร่วมทางการเมืองอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักประชาธิปไตยว่ายอมรับใช้กลุ่มที่ล้มอำนาจทางด้านประชาธิปไตย จึงถือว่าการเสี่ยงทั้งนั้น แต่ถ้าหากมีความจริงใจในการแก้ปัญหาบ้านเมืองก็อาจเป็นเรื่องดีก็ได้แต่ก็อาจถูกกล่าวหาว่าไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แม้กระทั่งผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ต้องเสียเงินเสียทองมากมาย แม้จะมี กต. ก็ตาม เนื่องจากนักการเมืองส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังยากจน หากไม่ช่วยเหลือแล้ว การสอบได้เป็นผู้แทนก็คงเป็นเรื่องที่ลำบาก ซึ่งหากพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรมว่าผู้ที่ลงเล่นการเมืองแล้ว มีแต่ความรู้หรือมียศถาบรรดาศักดิ์ก็ตาม แต่ถ้าไม่มีเงินแจกจ่ายชาวบ้านแล้ว ก็ไม่สามารถได้รับเลือกเป็น สส.ได้แน่นอน ลองท่านผู้ที่ทำการปฏิรูปการปกครองมาลงเลือกตั้งก็เหมือนกัน ท่านก็จะไม่สามารถหนี กฎเกณฑ์นี้ เว้นเสียแต่การเมืองบ้านเราสามารถขจัดปัญหาการซื้อเสียงได้อย่างจริงจัง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นรัฐบาล ที่ได้เสียงข้างมากควรปลูกฝังอย่างจริงจัง ในการไม่ให้มีการซื้อเสียงเข้ามา เพราะถ้าหากลงทุนมากผู้ที่เข้ามา บริหารประเทศก็หวังจะถอนทุนคืนซึ่งมักเกิดกับรัฐบาลพลเรือนแทบทุกรัฐบาลก็ว่าได้ และมักเป็นเหยื่อหรือ เงื่อนโซ่ของการปฏิวัติรัฐประหารเรื่อยมา เพราะประเทศไทยยังขาดกลไกที่ควบคุมการซื้อเสียงเลือกตั้งได้ นอกเสียจากหากลวิธีที่ทำให้การซื้อเสียงน้อยที่สุดในลักษณะการบังคับให้ระบบการเลือกตั้งมีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และให้ความเสมอภาคกันในการหาเสียง การติดป้าย การรณรงค์เลือกตั้ง การที่รัฐบาลสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งแบบเคลื่อนที่เข้าหาชุมชน หรือการบริการรถโดยสารฟรีเพื่อนำพาประชาชนไปสู่สนามเลือกตั้ง หรือการสมนาคุณแก่ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ลงทุนทั้งหมด ก็อาจแก้ปัญหาได้ แต่ก็ต้องระวังถูก กล่าวหาว่าเป็นเรื่องประชานิยม ซึ่งแก้ปัญหาได้โดยมีองค์กรกลางเข้ามาจัดการด้านนี้โดยตรงที่เชื่อถือได้ เช่น อาจมีองค์กรกลางเลือกตั้งที่เลือกตั้งจากประชาชนในแต่ละจังหวัดมาทำหน้าที่ก็ได้ แต่การณปรากฏว่าวิธีการ ประชาธิปไตยของไทยได้มีปรับเปลี่ยนแบบเผด็จการ ทำให้การพัฒนาการเมือง

กรอบแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตยพัฒนา

จากปัญหาที่ประเทศไทยประสบกับภาวะทางการเมืองที่ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด มีลักษณะ ที่เหมือนรถยนต์วิ่งขึ้นไปข้างหน้า และต้องถอยหลังกลับมานั้น เป็นสิ่งที่น่าประหลาดใจ และสร้างความสับสนกับลัทธิการปกครองอันเนื่องจากมนุษย์มีความคิดเห็นที่หลากหลายและแตกต่างกัน กลุ่มใดที่มี อำนาจมากเกินไปอาจใช้อำนาจไปในทางที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะความคิดรูปแบบประชาธิปไตยของคนไทยมี ความเห็นไม่อยู่ในมาตรฐานหรือกติกาอันเดียวกัน บุคคลที่เป็นผู้นำในสังคมจะต้องระมัดระวังในการวางตนให้ สมกับนักประชาธิปไตยที่แท้จริง แต่ในการบริหารประเทศนั้นหากเรามุ่งแต่เรื่องประชาธิปไตยอย่างเดียวก็มีอัน หวังว่าประชาชนคนไทยก็คงลำบากยากจน และหากคนในกลุ่มสังคมขาดแบบแผนประชาธิปไตยอันเดียวกัน แล้วไซ้ ก็จะทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมแห่งความสับสน และก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างไม่มีวันจบสิ้น การปรองดองสมานฉันท์และทำความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ผู้นำจำต้องมีบุคลิก ความคิดจิตวิญญาณแบบประชาธิปไตย โดยไม่นิยมการใช้กำลังรุนแรง การไม่ยอมรับความคิดเห็น ของฝ่ายที่มี

ความคิดไม่เหมือนกัน เป็นธรรมดาที่ประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็นไม่ลงรอยกันบ้าง และวุ่นวายสับสนไปบ้าง แต่การเคารพกติกาของสังคมเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็มีใช้กติกาของคนบางกลุ่มตั้งกันขึ้นมาโดยขาดการยอมรับคนส่วนใหญ่ หรือของสากลประเทศยอมรับ ดังนั้น *สิ่งที่สังคมไทยเรายังขาดความเข้าใจในวิถีการปกครองประชาธิปไตยนั้นเกิดจากการขาดความฉลาด หรืออัจฉริยะทางประชาธิปไตยนั่นเอง* หากประเทศไทยมีการสร้างสังคมอัจฉริยะประชาธิปไตยในทุกภาคส่วน ซึ่งอาจจะแตกต่างจากสังคมตะวันตกบ้าง ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน มิใช่ประชาธิปไตยแบบต้นกล้วยที่ถูกโค่นอยู่บ่อยครั้ง ก่อนที่จะทำความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยอัจฉริยะนั้นเรามาศึกษาถึงความหมายกันก่อน

ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย”

บางท่านให้คำนิยามง่าย ๆ ว่าประชาธิปไตย คือ การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หรือมาจากประชาชน ซึ่งก็หมายความว่า ประชาธิปไตยถ้าไม่อยู่ในอำนาจของประชาชนก็ถือว่ามิใช่ประชาธิปไตย โดยดูจากสมการดังนี้

$$\text{ประชาธิปไตย} = \text{อำนาจสูงสุดของประชาชน}$$

อริสโตเติล (Aristotle) ให้ความหมายประชาธิปไตยแบบเดียวกันว่า ประชาธิปไตยก็คืออำนาจสูงสุดอยู่ในมือของประชาชนทั้งหมด ซึ่งเขามีทัศนะว่าเป็นระบบการปกครองที่ปลอดภัยมากที่สุด

Lindsay, A. D. (1951) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์สามารถตกลงทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกันได้ และในทำนองเดียวกันก็มีวิถีชีวิตของแต่ละปัจเจกชนได้ เกิดจากการยอมรับนับถือเคารพนับถือบุคลิกภาพซึ่งกันและกันมากพอ เราก็สามารถจะหาหลักเกณฑ์ของระบบสิทธิเสรีภาพ ซึ่งทำให้บุคคลบรรลุถึงชีวิตอันเสรีได้ ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดในทัศนะของเขา คือ “*การปรึกษาหารือถกเถียงกัน*” ดังนั้น จากความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์เราต้องยอมรับในความแตกต่างของบุคลิกภาพ มิใช่ใช้ความเห็นของตนเองเป็นเครื่องกำหนดบุคลิกภาพหรือกลุ่มคนที่ยอมรับบุคลิกภาพเฉพาะกลุ่มเท่านั้น เพราะมนุษย์มีความแตกต่างกัน มีความหลากหลาย แต่ควรทำความเข้าใจกันด้วยการพูดจาปราศรัยกันโดยไม่มีพิธีเป็นเครื่องกั้นใด ๆ

$$\text{ประชาธิปไตย} = \text{การยอมรับความแตกต่างในบุคลิก} + \text{การยอมรับนับถือกัน} + \text{การปรึกษาหารือถกเถียงกันกรณีความเห็นไม่ลงรอยกัน}$$

Carlton, C. R. (1975) ให้ความหมายประชาธิปไตย คือ การใช้ความพยายามก้าวไปสู่ชีวิตที่ดีงามเพื่อประชาชนของคนทุก ๆ คน โดยไม่หยุดยั้ง นั่นก็คือ การให้เสรีภาพของแต่ละคนให้มากที่สุด พร้อม ๆ กับการให้ความคุ้มครองชีวิต ความปลอดภัย การสงเคราะห์ และการมีโอกาสนในชีวิตที่กว้างขวางที่สุดสำหรับ

ทุกคน เท่าที่ธรรมชาติจะอำนวย เพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพให้เต็มที่ที่สุด และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทาง การเมืองให้มากที่สุด

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นว่าการปกครองประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่พยายามให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนมากที่สุด ได้รับการคุ้มครองสูงสุด สร้างโอกาสชีวิตสูงสุด (ในสังคมของไทยมักเป็น สังคมที่ยังไม่กระจายโอกาสที่เท่าเทียมกัน จะเห็นว่าคนจนก็ต้องจนไปตลอดชีวิต ไม่ได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้ทัดเทียมกับบุคคลอื่น ๆ บุคคลที่มีอำนาจในสังคมกลับมีโอกาสมากมาย และมีการใช้อิทธิทธิกันทาง ที่ผิด ๆ เช่น ระบบอุปถัมภ์ ระบบพรรคพวกเป็นใจ ระบบเน่าหอนอนชอนไซ ระบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบ ราชการทางการเมือง ซึ่งทำให้สังคมไทยยังมีอุปสรรคเรื่องประชาธิปไตยค่อนข้างมาก และยังคงติดขัดกับระบบ อำนาจนิยม ซึ่งหมายถึงว่าใครมีอำนาจจะคิดทำอะไรก็ถูกต้องเสมอ โดยไม่ได้รับฟังเสียงคนส่วนใหญ่ของประเทศ จากลักษณะดังกล่าวการจัดการห่วงโซ่อุปทานในด้านประชาธิปไตยเพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมประชาธิปไตย จึงมีโอกาสถูกบิดเบือน เฉลไฉ อันเนื่องมาจากความเข้าใจประชาธิปไตยกันคนละทิศคนละทาง และมีโอกาส ถูกตัดตอนห่วงโซ่ไปถึงประชาชนในระดับล่างได้ ซึ่งคำว่าจัดการห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง วิธีทางที่จะนำ เอาประชาธิปไตยไปสู่มือของประชาชนทั้งประเทศได้ เป็นการเคลื่อนที่หรือการบริการไปถึงประชาชน เช่น ทำให้ประชาชนในชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจของเขาเองได้ โดยรัฐไม่เข้าไปแทรกแซงใด ๆ รัฐเป็น แต่เพียงจัดสรรโอกาสการมีส่วนร่วมและป้องกันการใช้ความรุนแรงเท่านั้นเอง จากความหมายดังกล่าว ข้างต้นสามารถเขียนในรูปสมการเพื่อความเข้าใจอย่างง่าย ๆ คือ

ประชาธิปไตย = หลักประกันสิทธิเสรีภาพ + การคุ้มครองชีวิต + ความปลอดภัย + มีโอกาส สร้างชีวิตได้สูงสุด

ทฤษฎีประชาธิปไตยพัฒนา (Developmental Democracy Theory)

ผู้เขียนขอหยิบยกอ้างอิงจากนักวิชาการที่ชื่อ Stephens, J. D. (2005) ให้ทัศนะทฤษฎี การพัฒนาประชาธิปไตยในการพัฒนาและประชาธิปไตยในระบบทุนนิยม โดยกล่าวว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรปรกติจะต้องเป็นการเลือกตั้งที่อิสระและยุติธรรม (Free and Fair elections) ภายใต้เงื่อนไข ของคะแนนเสียงเป็นที่ยอมรับของสากล เป็นความรับผิดชอบของรัฐในการใช้เครื่องมือในการเลือกตั้งสมาชิก ผู้แทนราษฎรที่เป็นของประชาชน และรับประกันต่ออิสรภาพในการแสดงออกและการรวมกลุ่มของสังคม ซึ่งนักวิชาการท่านนี้ได้ให้ทัศนะว่าการพัฒนาของประชาธิปไตยเป็นผลพวงของกลุ่มก้อนอำนาจ 3 ประการ อันได้แก่ (ก) มีดุลถ่วงอำนาจของระดับชั้นอำนาจในลักษณะที่มีความสำคัญของดุลถ่วงอำนาจในสังคม พลเมือง (ข) ธรรมชาติของรัฐและความสัมพันธ์ของรัฐกับสังคม หรือดุลถ่วงอำนาจระหว่างรัฐกับสังคมพลเมือง และ (ค) โครงสร้างข้ามชาติของอำนาจ หรือระบบเศรษฐกิจนานาชาติ และระบบของรัฐ จากทฤษฎีในประเทศ

ตะวันตกที่พัฒนาแล้วจะเห็นว่าประเทศไทยยังมีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่พัฒนาเดินหน้าและก็เดินถอยหลัง ระบบการเลือกตั้งมีปัญหา และระบบการตัดสินใจในกระบวนการยุติธรรมที่ขาดความเป็นอิสระ และอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลทำให้ระบบประชาธิปไตยขาดการพัฒนา ทำให้รัฐบาลมีอำนาจมาก (Powerful) แต่ประชาชนมีอำนาจน้อยมาก (Powerless) ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันประชาชนแตกเป็นสองขั้วความคิด ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สังคมมีความสับสนอลเวง (Chaos Society) ซึ่งสังเกตได้จากพฤติกรรมที่มีสองฝ่าย คือ ฝ่ายอนุรักษ์นิยมกับฝ่ายที่ก้าวหน้ามีความเห็นในการปกครองประชาธิปไตยต่างมุมมอง หากนำหลักการของทฤษฎีประชาธิปไตยพัฒนาตามแนวคิดของ Stephens มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการปกครองของไทยก็จะเป็นความเหมาะสม เพราะมีตัวชี้วัดที่ต้องพัฒนา คือ การถ่วงดุลอำนาจระดับชั้นอำนาจของไทยยังมีปัญหา และต้องแก้ไขพัฒนาเพื่อสร้างความเชื่อถือของประชาชนและนานาชาติ และการเพิ่มพลังอำนาจของประชาชนให้มากขึ้นอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อการตื่นตัวต่อสังคมประชาธิปไตยด้วยการสร้างพลังความสามัคคีปรองดองของคนในชาติให้มากที่สุด ไม่มีการแบ่งแยกเขาแบ่งแยกเรา ยึดมั่นในหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง

จากการให้ความหมายของประชาธิปไตยพัฒนา จะพบว่า ประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ประเทศไทยได้นำแนวคิดจากตะวันตกมาประยุกต์ใช้ แต่ยังคงขาดจิตสำนึก และวินัยในเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งการเข้าใจประชาธิปไตยแบบไทยยังเป็นความเข้าใจแบบผิวเผิน และดูเหมือนจะไม่ให้ความใส่ใจเท่าที่ควรในขณะนำเอาหลักการประชาธิปไตยไปใช้ เพราะผู้นำและคนไทยส่วนใหญ่ยังติดระบบอำนาจนิยม จะสังเกตว่าเราจะนิยมคนมีอำนาจ การติดสอยห้อยตามผู้มีอำนาจ การไม่กล้าแสดงความคิดเห็นต่อผู้มีอำนาจ หรือการไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งจะเห็นว่าเรายังเข้าไม่ถึงประชาธิปไตยจริง ๆ เท่าที่ควร ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองประชาธิปไตยสิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้นำต้องมีความคิดจิตประชาธิปไตยที่ดีเสียก่อน เพราะถ้าฟังการจะปฏิบัติตามกฎหมาย หรือหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยหาช่องโหว่ทางกฎหมายก็ตาม ก็ไม่สามารถจะทำให้บุคคลที่เป็นผู้นำมีความสมบูรณ์แบบได้ ซึ่งการสร้างประชาธิปไตยพัฒนานั้น ผู้เขียนขอเสนอแนวคิด ในแต่ละกลุ่มทางสังคม เพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ดังนี้

ประชาธิปไตยพัฒนาในแง่ของประชาชน หรือปัจเจกชน ประชาธิปไตยในระดับนี้เป็นสิ่งที่ประชาชนควรได้รับการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย ในด้านการศึกษาซึ่งรัฐบาลควรกำหนดให้มีการถ่ายทอดประชาธิปไตยในทุกหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เน้นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกโดยอาจผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การใช้สิทธิ เสรีภาพต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน การสร้างพลังความสามัคคีของประชาชน ตัวอย่างประชาธิปไตยพัฒนาของปัจเจกชนเป็น ดังนี้

ก. การรู้จักทั้งสิทธิและการทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี การเคารพรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การละเมิดสิทธิของผู้อื่น การให้เกียรติในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน

ข. การรู้จักรักเพื่อนมนุษย์ และมองโลกในแง่ดี ไม่มีจิตใจคิดหาความแวงผู้อื่น ให้โอกาสผู้อื่น มีลักษณะไม่หวงแหน แต่มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีใจต่างคนต่างอยู่ แต่มีลักษณะของการมีความเข้าใจผู้อื่นอย่างแท้จริง ไม่ใช่ฮึดตาในการตัดสินวินิจฉัยผู้อื่น โดยไม่ให้โอกาสผู้อื่นได้แสดงออก

ค. มีทัศนคติที่หลากหลาย หลายมุมมองหลายมิติ การที่ปัจเจกชนมีความรอบรู้ และมีประสบการณ์ในชีวิตจะทำให้มองโลกอย่างกว้างขวาง และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทำให้บุคคลมีการปรับตัวที่เข้าใจมนุษย์ และทำให้รู้จักใช้ประชาธิปไตยในการรับฟังเหตุผลเป็นอย่างดี

ง. การรู้จักรักษากฎกติกา รักษากฎระเบียบสังคมที่ดี ไม่นิยมการแหวกกรอบกฎเกณฑ์เพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ และการเสียสละเพื่อส่วนรวมซึ่งบางครั้งอาจทำให้สิทธิส่วนตนสูญเสียไปบ้างก็ตาม

จ. มองปัญหาของสังคม และของประเทศไทยเป็นเรื่องสำคัญ มีความตื่นตัวต่อการเรียกร้องเพื่อให้ประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง มีความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้ตนเองได้รับความเดือดร้อนก็ตาม มีลักษณะที่ไม่ชอบระบบอำนาจนิยม การใช้อำนาจเผด็จการ รู้จักให้อภัยและให้โอกาสแก่ผู้อื่นแม้ว่าบุคคลผู้นั้นอาจทำความผิดพลาด หรือเป็นคนไม่ดีมาก่อน

อาจกล่าวได้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยเพื่อให้มีวัฒนธรรมและมีจิตสำนึกประชาธิปไตย อาจถึงขั้นต้องมีการปฏิวัติวัฒนธรรมประชาธิปไตยในประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะระดับรากหญ้า เพื่อสร้างค่านิยม จิตสำนึกที่ดี และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการติดตามตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ นั่นก็คือ การเมืองประชาธิปไตยแบบภาคประชาชนนั่นเอง มิฉะนั้นบุคคลที่ทำการรัฐประหารก็มักจะอ้าง ประชาธิปไตย โดยที่วิธีการยังไม่ใช่ประชาธิปไตย ก็ยังจะสร้างความสับสนในบรรยากาศ ทำให้อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยถูกบิดเบือน และต้องเริ่มต้นใหม่ทุกครั้งไป กลายเป็นวงจรอุบาทว์ทางการเมือง และตัวแปรที่สำคัญของประชาธิปไตยไม่ใช่คำตอบอยู่ที่ว่ามีปัญหาที่รัฐธรรมนูญ เพราะเพียงคำว่ารัฐธรรมนูญ ไม่สามารถจะทำให้ประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์ขึ้นมาได้ แต่เกิดจากคนอย่างไร ๆ ที่มีจิตสำนึกและจิตวิญญาณประชาธิปไตยเท่านั้น ถ้าหากวัฒนธรรมและประเพณีของไทยยังมีลักษณะเครื่องกันทางความคิด ประชาธิปไตยแล้ว ก็ยากยิ่งที่จะเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ นั่นคือ ในระดับของผู้นำ และชนชั้นนำจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องแสดงออกด้วยวิถีทางประชาธิปไตย ความเป็นปัจเจกชนต้องให้ความสำคัญกับความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของมนุษยชาติไม่ว่าบุคคลนั้น ๆ จะเกิดมาจากชาติภูมิใด ๆ ก็ตาม การสำนึกว่าตนเองมีส่วนสำคัญต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย นั่นคือการสนใจการเมืองที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ และแสวงหาแนวทางในการยกระดับประชาธิปไตยของประชาชนให้มีการพัฒนา ยิ่ง ๆ ขึ้น ไป

ประชาธิปไตยพัฒนาในแง่ของครอบครัว ครอบครัวมีส่วนสร้างสรรค์ประชาธิปไตยอย่างมาก เช่น การร่วมรับประทานอาหารในครอบครัว และพ่อแม่มีการถามลูก ๆ ให้แสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ๆ และให้กล้าแสดงความคิดเห็น เช่น วันนี้อยากไปดูหนังเรื่องอะไร ทำไมถึงอยากไปดูหนังเรื่องนี้ ทำไมไม่ดูหนังเรื่องอื่น ๆ ความเป็นระบบครอบครัวคงไม่ได้หมายความว่าสนใจแต่เรื่องภายในครอบครัว เช่น มีการดูแลสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังต้องสนใจโลกภายนอกครอบครัวซึ่งมีส่วนกระทบต่อวิถีทางประชาธิปไตยด้วย มิฉะนั้น *สังคมไทยก็จะกลายเป็นลักษณะบ้านใครอยู่ อยู่ใครนอน หรือเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมันเท่านั้น* แต่มีลักษณะในการร่วมรับฟังความคิดเห็น สนใจเกี่ยวกับข่าวสารการเมือง พฤติกรรมที่ดีของประชาธิปไตยของผู้ นำ แบบอย่างที่ดีของนักประชาธิปไตยซึ่งต้องช่วยกันสอนให้ลูกหลานเข้าใจ เพื่อวางพื้นฐานให้รู้จักรักษาสีทิว และหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมให้ไปเลือกตั้ง การเข้าไปร่วมรับฟังความคิดเห็น พาลูกหลานไปเที่ยวชมรัฐสภา การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การรับฟังอภิปราย การแสดงความคิดเห็นของนักวิจารณ์ทางการเมือง นักการเมือง นักวิชาการที่อภิปรายเกี่ยวกับการเมืองไทย ฯลฯ ครอบครัวที่มีความเป็นอัจฉริยะประชาธิปไตยจึงเป็นครอบครัวตัวอย่างที่ดี และเป็นแบบอย่างของการเป็นผู้มีเหตุผล ไม่นิยมการใช้อำนาจ รู้จักรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ยอมรับความแตกต่างที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ถือว่าการมีความแตกต่างทางความคิดช่วยให้เกิดปัญญา และช่วยสร้างทรัพย์สินในความคิดหลากหลาย ทำให้ประเทศชาติมีความเจริญงอกงาม สังเกตว่าประเทศในเอเชีย เช่น เกาหลีใต้ จีน และได้หวัน มักมีความเจริญทางประชาธิปไตย แม้ว่าสังคมการเมืองของเกาหลีใต้ จีน และได้หวันดูจะรุนแรง แต่เราก็จะเห็นว่าบ้านเมืองของเขามีความเจริญ และเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และมีความเจริญในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นการบอกว่าสังคมที่มีความวุ่นวายในประชาธิปไตยแล้วจะทำให้สังคมมีความไม่เจริญรุ่งเรืองนั้นแสดงให้เห็นว่าไม่เป็นจริงอย่างที่กล่าวหาเลย หรือการแสดงบทบาทพยนตร์ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวจะมีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย เมื่อเกิดปัญหาจะมีการนำมาพูดอย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องเกรงใจเพื่อให้สิ่งต่าง ๆ นั้นบังเกิดความถูกต้อง มิใช่เป็นสังคมแบบเกรงใจจนเกิดความเกรงกลัวอย่างที่เป็นอยู่ในสังคมแบบไทย ๆ ทุกวันนี้จึงทำให้เป็นเหยื่อของนักเผด็จการที่ครอบงำสังคมไทย อันเนื่องจากไม่ได้มีการฝึกความเป็นประชาธิปไตยซึ่งมาจากรากฐานในระบบครอบครัว หรือที่บ้าน

ประชาธิปไตยพัฒนาในโรงเรียน/สถาบันการศึกษา สถานศึกษาตั้งแต่ระดับโรงเรียน และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาล้วนมีความสำคัญต่อการวางรากฐานประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าโรงเรียนและสถาบันการศึกษาจะเป็นองค์กรที่เป็นตัวบ่มหล่อในเรื่องประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในหน่วยงานที่เกี่ยวกับการศึกษายังมีรูปแบบองค์กรแบบราชการ (bureaucracy) ที่เน้นการทำงานที่สั่งการและควบคุม (Control and command) จากบนลงล่าง หากผู้บริหารในแวดวงการศึกษายังติดหรือนิยมแบบอำนาจนิยมก็จะมีบุคลิกภาพที่เน้นตำแหน่งยศศักดิ์ก็จะทำให้ข้าราชการเกิดการหลงลืมตนเองว่าเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชน และนิยมการบริหารแบบเน้นพวกพ้องก็ยิ่งทำให้ข้าราชการในระดับผู้บริหารเกิด

ความลุ่มหลงมัวเมาในอำนาจและทำให้เกิดการเล่นพรรคเล่นพวก นิยมระบบอุปถัมภ์ซึ่งทำให้มหาวิทยาลัยไม่สามารถพัฒนาคุณภาพที่สามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ บนเวทีโลกได้ และในการสอนหนังสือยังมีลักษณะการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered) ก็ยิ่งส่งเสริมบทบาทให้ครูขาดความเป็นนักประชาธิปไตยได้ และผลวิจัยมักเป็นที่ปรากฏว่าในการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษากลับมีกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าในระดับอุดมศึกษาด้วยซ้ำไป ดังนั้น การแข่งขันในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้ เกิดจากมหาวิทยาลัยมีการรับนักศึกษาในปริมาณมากกว่าจำนวนนักศึกษาที่ต้องการเรียน จึงทำให้ระบบการศึกษาสนใจในเรื่องการสร้างรายได้มากกว่าการสร้างคนที่มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องอันตรายในแวดวงทางการศึกษาที่นอกจากไม่ค่อยมีกิจกรรมที่เน้นประชาธิปไตยแก่นักศึกษา แลผู้บริหารในมหาวิทยาลัยกลับมีลักษณะต่อต้านและไม่ส่งเสริมบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ทำให้นักศึกษาในยุคปัจจุบันขาดการตื่นตัวเรื่องประชาธิปไตยแต่กลับไปตื่นตัวในการเมืองภาคประชาชนเท่านั้น ซึ่งหากนักศึกษาเป็นแกนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความคิดของสังคมจะมีคุณภาพมากกว่า ทั้งนี้ นักศึกษามีความรอบรู้และมีเหตุผล และเข้าใจในอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ดีกว่าแต่ปัจจุบันหลายมหาวิทยาลัยไม่ค่อยได้ส่งเสริม จะมีแต่เพียงบางมหาวิทยาลัยเท่านั้นที่ความตื่นตัวกลับไปอยู่กับนักวิชาการ และอาจารย์เท่านั้น ซึ่งผิดกับประเทศเกาหลีที่นักศึกษาตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยค่อนข้างสูง มีการจัดระเบียบวินัยในการรณรงค์ทางการเมือง และร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารทางการเมือง และผู้บริหารของภาครัฐได้เป็นอย่างดีและมีวินัย ทำให้ประเทศเกาหลีมีระดับขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศที่เหนือกว่าประเทศไทยหลายเท่าตัว ทั้ง ๆ ที่ประเทศเกาหลีต่างเป็นประเทศที่เจริญสู่ประเทศไทยไม่ได้ สิ่งนี้สะท้อนถึงการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยในหมู่นักศึกษามีความไม่เข้มแข็งและนับวันยิ่งจะอ่อนแอลง อันเนื่องจากระบบการศึกษาของไทยไม่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย การถกเถียงอภิปรายแสดงความคิดเห็นในรั้วมหาวิทยาลัยนับวันจะมีน้อยลง ดังนั้น หากผู้บริหารมหาวิทยาลัยไม่ปิดกั้นการแสดงออกทางด้านเสรีภาพและคอยกีดกันและสร้างกำแพงประชาธิปไตยแล้วไซ้ สังคมไทยจึงทำให้เกิดจุดอ่อนอันเนื่องจากการเมืองภาคประชาชนยังมีลักษณะขาดความเข้มแข็ง การก่อการจลาจลหรือมีอบของคนบางกลุ่มบางครั้งก็มุ่งโจมตีแต่เรื่องส่วนตัวมากกว่าการเป็นเวทีที่เน้นย้ำความเป็นประชาธิปไตยที่สร้างจิตสำนึก แต่บางครั้งกลายเป็นเรื่องยั่วยุให้มีความเกลียดชังและสร้างความไม่พอใจให้กับสังคม จึงทำให้ขาดระเบียบวินัยเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น และบางครั้งอาจเป็นการใช้ประชาธิปไตยที่มากเกินไปจนกลายเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นอีกด้วย ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาแล้วเราจะพบว่าคนในสังคมจะมีระเบียบวินัยรู้จักกติกา ไม่ละเมิดกติกาหรือกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง และมีใช้กฎเกณฑ์นั้นมีไว้ใช้กับคนบางกลุ่มหรือในกลุ่มผู้ถูกปกครองเท่านั้น แม้แต่ชนชั้นปกครองก็ต้องระวังในการรักษากฎเกณฑ์กติกาไว้ และยิ่งต้องมีจิตสำนึกทางด้านประชาธิปไตยที่มีมากกว่าผู้ถูกปกครอง เพราะหมายถึงการเป็นแม่แบบหรือแบบอย่างของนักประชาธิปไตยที่ผู้ถูกปกครองสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง เปรียบเสมือนแม่พิมพ์ประชาธิปไตย มีใช้แม่ปูประชาธิปไตย จึงจะทำให้การเรียนรู้ประชาธิปไตยประสบความสำเร็จได้หากผู้นำเป็นตัวอย่างที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้น ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยควรบรรจุหลักสูตรที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยในทุกระดับ และสอดแทรกความคิด รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centred) และจะเป็นการบริหารแบบสมดุล แทนที่จะเน้นหลักสูตรที่จับไปเพื่อทำมาหากินแต่เพียงอย่างเดียว หรือเน้นเศรษฐกิจโดยไม่เน้นการบริหารแบบประชาธิปไตยก็จะทำให้คนมุ่งเน้นแต่วัตถุนิยมหรือปากท้องเท่านั้น ทำให้ความมีอารยะของการอยู่ร่วมกันมีความไม่ประณีตมากขึ้น เพราะคนเราอาจเพาะความเห็นแก่ตัวมากกว่าชาติบ้านเมือง และนำไปสู่การขาดจริยธรรมเพราะเน้นแต่ความร่ำรวยของตนเอง จนละเลยหรือลืมหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีทางด้านประชาธิปไตยไปได้ นอกจากนี้ยังอาจเป็นการเพราะกิเลสในตัวคนมากขึ้น ทำให้เกิดการอยากได้ใคร่ดีในวิถีทางที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งคนในสังคมทุกคนควรตื่นตัว และหาวิธีแก้ไขกฎระเบียบกฎหมายที่ขัดต่อวิถีทางประชาธิปไตยของคนส่วนใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าคุณธรรม และจริยธรรมของคนในสังคมมีความเสื่อมโทรมไปมาก ผู้กำหนดนโยบายของรัฐอาจมีความตั้งใจดี แต่ขาดการบริหารระบบที่เชื่อมโยงในทุกภาคส่วนแล้วก็จะทำให้เกิดความหละหลวมของระบบทำให้เกิดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงในทุกหย่อมหญ้า ทำให้รัฐสูญเสียงบประมาณในการบริการประชาชนไปอย่างน่าเสียดาย และจากการจัดอันดับการคอร์รัปชันในเอเชียเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าประเทศไทยถูกจัดอันดับการคอร์รัปชันอันดับที่สองรองจากประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งคะแนนเต็ม 10 คะแนน ของไทยได้คะแนน 8.1 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน หรือลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันทางการเมือง

บทสรุป

ในยุคปัจจุบันการปกครองประชาธิปไตยที่เกิดความล้มเหลว อันเนื่องจากประชาชนมีความเข้าใจการปกครองประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชาธิปไตยจึงมีลักษณะล้มลุกคลุกคลานโดยการรัฐประหารโดยกลุ่มทหาร โดยมีความหวังว่ารัฐบาลจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ แต่ก็พบว่ารัฐบาลในยุคปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมให้มีความมั่นคง และมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีทัศนะว่าต้องส่งเสริมการพัฒนาในด้านประชาธิปไตยโดยเริ่มต้นจากครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนต้องช่วยกันรณรงค์ส่งเสริมเพื่อความเจริญก้าวหน้าร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การมีประชาธิปไตยอัจฉริยะในท้ายที่สุดในอนาคตต่อไป ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะนำแนวคิดประชาธิปไตยอัจฉริยะมาพัฒนาประชาธิปไตยต่อไปซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ประชาชนมีความเฉลียวฉลาด ซึ่งต้องอาศัยระบบการศึกษาเป็นกลไกผลักดัน และเข้าใจประชาธิปไตยแบบหยิ่งรากลึกต่อไป

รายการอ้างอิง

Carlton, C. R. (1975). *Introduction to political science*. New York: McGraw-Hill.

Huntington, S. P. (2011). *The Clash of Civilization and the Remaking of World Order*. New York: Simon&Schuste.

Lindsay, A. D. (1951). *The Essentials of Democracy* (2nd ed.). Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

Locke, J. (1977). *Two Treatises of Government* (3rd ed.). Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

Meyer-Resende, M. (2011). *International Consensus: Essential Elements of Democracy*. Retrieved October 20, 2014, from http://www.democracy-reporting.org/files/essential-element-of_democracy--/2.pdf

Stephens, J. D. (2005). *Democratization and Social Policy Development in Advanced Capitalist Societies*. Chapel Hill, NC, United States: University of North Carolina.